

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

DOCTRINA MULTIPLEX, VERITAS UNA

УЧЕНЬ БАГАТО, ІСТИНА ОДНА

Збірник праць до ювілею
Ізабелли Рафаїлівни БУНІЯТОВОЇ

Київ — 2018

УДК 81'2(08)

D 68

Рекомендовано до друку Вченою радою
Інституту філології
Київського університету імені Бориса Грінченка
(протокол № 7 від 27 лютого 2018 р.)

Відповідальний редактор:

Є. А. Карпіловська, доктор філологічних наук, професор
Інституту української мови НАН України.

Рецензенти:

В. М. Брицин, доктор філологічних наук, професор Інституту
мовознавства НАН України;

О. І. Чередниченко, доктор філологічних наук, професор
Національного університету імені Тараса Шевченка.

Doctrina multiplex, veritas una. Учень багато, істина одна : збір-
D 68 **ник праць до ювілею Ізабелли Рафаїлівни Буніятової / Київський**
ун-т ім. Б. Грінченка. — К. : Київ, ун-т ім. Б. Грінченка, 2018. — 440 с.
ISBN 978-617-658-058-4

Збірник статей присвячено ювілею доктора філологічних наук, професора
І. Р. Буніятової, провідного українського фахівця у сфері історичного вивчення гер-
манських мов, причин і наслідків еволюційних зрушень, що відбувалися в їхній іс-
торії.

Праці авторів збірника — відомих лінгвістів України, Росії, Білорусі, Вірменії,
учнів ювілярки — містять ідеї і роздуми, у той чи інший спосіб висвітлені у працях
ювілярки. Вони включають питання лінгвістичної теорії, а також методики дослі-
джень мовних явищ, які розглядаються з позицій семіотики, культурології, когнітив-
ної, генеративної та комунікативної парадигм. У вступному слові Є. А. Карпіловської
наведено біографічні дані І. Р. Буніятової.

Збірник розраховано на філологів, викладачів, аспірантів і студентів гуманітар-
них факультетів університетів.

УДК 81'2(08)

ЗМІСТ

Вступне слово. Є. А. Карпіловська. Ізабелла Рафаїлівна Буніятова. Життя в улюбленій праці	7
Андрейчук Н. І. Знак і знакова система у вимірі філософських категорій зв'язку та відношення	10
Буніятова И. Р. Языковая изменчивость: проблема интерпретации	28
Bilynskyi M. The historical thesauri in the deverbal word families of English	45
Воркачѳв С. Г. Лукавая страсть: тщеславие в религиозном дискурсе	68
Гладуш Н. Ф. Прагматичний аспект англомовного висловлення на позначення майбутньої дії адресата	77
Глущенко В. А., Орел А. С. Абсолютна й відносна хронологізація фонетичних явищ у студіях учених Харківської школи	89
Жаботинская С. А. Генеративизм, когнитивизм и Семантика лингвальных сетей.	99
Карпіловська Є. А. Реальний стан мови та проблеми його моделювання	142

<i>Колегаева И. М.</i> Темпоральный фактор новостного дискурса в печатном и электронном формате.	158
<i>Колесник О. С.</i> Семантичні трансформації з позицій М-логіки (на матеріалі деяких індоєвропейських мов).	170
<i>Матевосян Л. Б.</i> Стереотипный пласт языкового сознания — составляющая коммуникативной модели	196
<i>Mykhaylenko V.</i> Serial verb construction in the English language.	207
<i>Морозова Е. И.</i> Экологизм как альтернатива антропоцентризму в лингвистических исследованиях.	219
<i>Петракова Ю. И., Харитончик З. А.</i> О «подвижном равновесии» способов номинации (на материале имен существительных в современном немецком языке)	231
<i>Потапенко С. И.</i> Лингвоконцептология: что дальше?	242
<i>Приходько Г. І.</i> Міждисциплінарний характер категорії оцінки	260
<i>Чернявская В. Е.</i> Контекст в парадигме доказательной лингвистики.	273
<i>Шевченко І. С., Олійник Н. А.</i> Еволюція когнітивних метафор економічної кризи в англомовному дискурсі	287
<i>Andrushenko O.</i> Information structure and syntactic properties of ME exclusive adverbials	307
<i>Нурун О.</i> Challenges in automatic syntactic analysis of English sentence	319
<i>Жуковська В. В.</i> Колострукційний аналіз англійської абсолютної конструкції.	330
<i>Зінченко Г. Є.</i> Розвиток генітивних апозитивних конструкцій в англійській мові VII–XVII століть.	344

СЕМАНТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ З ПОЗИЦІЙ М-ЛОГІКИ (на матеріалі деяких індоєвропейських мов)

Колесник О. С.

У статті запропоновано лінгво-універсологічний підхід до аналізу механізмів смислотворення та інтерпретації явищ мови та мовлення. Обговорюються принципи застосування комплексу аналітично-синтетичних інтерпретативних процедур, що отримав назву «М-логіка». Особливу увагу приділено розгляду номінацій концептів аксіологічної сфери в архаїчних германських, слов'янських і кельтських мовах з огляду на їхні функції у міфологічному просторі та відповідних картинах світів. Виділяються універсальні для лінгвокультур європейських етносів властивості семіогенезу, пропонується типологія аксіологічно маркованих концептів.

Ключові слова: семантика, ноематичний смисл, неоантропоцентризм, нечітка сутність, система, флуктуація.

СЕМАНТИЧЕСКИЕ ТРАНСФОРМАЦИИ С ПОЗИЦИЙ М-ЛОГИКИ (на материале некоторых индоевропейских языков)

Колесник А. С.

В статье предложен лингво-универсологический подход к анализу механизмов порождения смыслов и интерпретации явления языка и речи. Обсуждаются принципы применения комплекса аналитико-синтетических интерпретационных процедур, названного «М-логикой». Особое внимание уделяется рассмотрению концептов аксиологической сферы в архаических германских, славянских и кельтских языках с учетом их функции в мифологическом пространстве и соответствующих картинах мира. Выделяются универсальные для лингвокультур европейских этносов особенности семиогенеза, предлагается типология аксиологически маркированных концептов.

Ключевые слова: семантика, ноэматический смысл, неоантропоцентризм, нечеткая сущность, система, флуктуація.

SEMANTIC TRANSFORMATIONS: A LOOK FROM THE STANDPOINT OF «M-LOGIC»

Kolesnyk O.

The article introduces linguo-universologic approach towards analyzing the mechanisms of meaning production as well as interpreting language and speech phenomena. The paper discusses principles of applying a set of analytic-synthetic interpretational procedures identified as M-logic. Special attention is paid to the designation units verbalizing axiological concepts in archaic Germanic, Slavic and Celtic languages that are tackled in regard to their functions in the mythic space and respective worldviews. The paper highlights patterns of semantic transformations common for European language worldviews and suggests a taxonomy of axiologically marked concepts.

Key words: semantics, noematic sense, neo-anthropocentrism, fuzzy entity, system, fluctuation

Беззаперечна наприкінці ХХ ст. евристична цінність «моно-парадигмального» підходу до дослідження явищ мови та мовлення є обмеженою навіть за умови декларування «міждисциплінарності» або «міжпарадигмальності». У нашому розумінні, міждисциплінарний підхід передбачає застосування широких аналогій, котрі демонструють універсальні природо-відповідні механізми поступу та взаємодії систем різної етіології та мірності [1; 2; 3; 15; 19; 21; 22; 26; 28; 35]. Стосовно мовознавчих студій, відзначимо актуальність вироблення нової методології, що дозволяє досліджувати явища у контексті міжсистемної динамічної взаємодії та інтерпретувати результати з огляду на принципову суб'єктивність і змінність «інтерпретативного інвентарю» дослідника [5; 6; 3].

Зрушення у способах наукової інтерпретації мовних і мовленнєвих даних можуть відбуватись у кількох напрямках, одним з яких є комплекс методологічних настанов, якими визначаємо як «М-логіка». Окреслимо базові положення та принципи такого підходу.

I. На відміну від традиційного «антропоцентризму», нео-антропоцентризм і його «розширена версія» ноо-ан-

тропоцентризм [7] передбачають перехід до розуміння мультицентричної природи Всесвіту та динамічного характеру багатовекторних інтерпретацій його проявів, причому ЛЮДИНА (інтерпретатор, дослідник, бенефіціант практичної діяльності тощо) розуміється як рівноранговий складник мережі Життя, у той час як прагматичні засади відповідної дослідницької діяльності підпорядковуються універсальним законам природи (надсистеми). Асоційована з традиційним антропоцентричним підходом «мовна особистість», відповідно, втрачає цінність як суб'єкт і об'єкт пізнання. Натомість, ми ведемо мову про переосмислення сутності ЛЮДИНИ як фрактально організованої поліцентричної природної системи (мікрокосм, організований за моделлю макрокосму), суб'єкта енерго-інформаційних взаємодій. Базовими характеристиками ЛЮДИНИ у цьому випадку постають: тип свідомості та домінуючі когнітивні процедури (ієрархічний вимір), а також специфічні способи використання мовного коду й соціальні прояви людини, детерміновані індивідуально збалансованими раціональними та ірраціональними властивостями індивіда (синергетичний вимір).

II. М-логіка передбачає інтерпретацію мовних та мовленевих явищ під кутом зору теорії міфологічно-орієнтованого семіозису. Зокрема, міфологічний простір (МП) як вербально опосередкований смисловий континуум визнається контейнером вихідних аксіоматичних операторів, що детермінують багатовекторну категоризацію та раціоналізацію світу та конструювання альтернативних світів [6]. Оскільки будь-які спроби раціоналізації дійсності або глибинний аналіз певного феномену в межах однієї парадигми (у межах наперед визначених епістемічних умов) невідворотно спирається на деяке недоказове аксіоматичне твердження, ми ведемо мову про принципову ірраціональність / міфологічний детермінізм мовно-номінативної діяльності та відповідних процедур кон-

цептуалізації та категоризації. Відповідно, М-логіка віддзеркалює фундаментальний парадокс людського пізнання: здійснюючи спроби аналітичної раціоналізації явищ, подій та їхніх причин, людина звертається до «бази даних» попереднього досвіду, що переважно не має експліцитної емпіричної доказової бази, тобто, до царини ірраціонального, міфічного. З позиції ієрархічних міжсистемних взаємодій, підсистемам бракує даних та адекватного інструментарію для осягнення сутності програми розвитку, яку реалізує система (надсистема), що і перетворює цю програму на зміст міфу, віри, аксіології, аксіоматики тощо. З іншого боку, вербально закодована інформація, гіпотетично, співвідноситься з певними (релевантними у відповідних контекстах), ймовірно реальними, станами речей у хронотопі, що й перетворює вербально матеріалізований МП на вмістилище «первинних конфігурацій» світу та вихідних категоризаційно-інтерпретативних матриць.

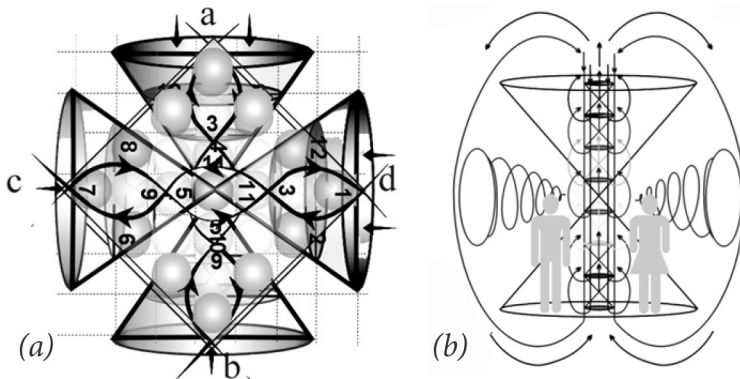
Зазначена властивість мовних знаків пов'язана з організацією їхнього плану змісту, ідеальної (енерго-інформаційної) сутності, що розглядається як «внутрішня форма» (ВФ). Оскільки ВФ традиційно асоціюється з «найближчим етимологічним значенням слова» (за О. Потєбнею), встановлення етимологічних паралелей між одиницями різних (як споріднених так і неспоріднених) мовних систем на основі типологічних і морфофонемічних аналогій дозволяє реконструювати еліптизовані іконічні тексти-програми, що становлять зміст вихідних полісемантичних першооснов та відображають базові властивості й функції відповідних об'єктів у «первинному» міфічному світі (пор. вислів О. Ф. Лосева стосовно того, що кожне слово є певним «мікро-міфом» [17]). У свою чергу, іконічну природу цих «первинних семантичних кодонів», що окреслюють первинну матрицю світу, ми розуміємо як зв'язок між фізичною (енергетичною, акустично-хвильовою) природою знаконосіїв та сутнісними ознаками відповідних дено-

татів. При цьому перші визнаються як субститути безпосереднього «інформаційного моделювання» (ритуального, або, гіпотетично, «ментально-магічного»). Спільним для ритуальних практик та іррадіації значення мовних знаків є механізм фрактального розширення.

III. Незважаючи на традиційне визначення міфічних об'єктів як нереальних, а відповідних мовних одиниць як «безреферентних», підкреслимо, що такі денотати не обов'язково є сенсорно осягнутими, а відповідні мовні знаки здійснюють відсилку до попереднього ірраціонального досвіду. У цьому контексті М-логіка враховує нечіткий характер як міфічних феноменів так і засобів їхньої вербальної репрезентації [36]. Відповідно, поняття «нечіткої сутності» (НС) стосуються як елементів МП так і феноменів, інтерпретація котрих неможлива засобами класичної логіки та жорстких категорій [11]. Набори концептуалізованих ознак НС (та відповідні енергоінформаційні кванти) утворюють кластери з гнучкими (динамічними, дифузними, нечіткими) контурами, які визначаються каузативними, асоціативними, партитивними та локативно-трансформаційними атракторами: Δ_n (онтологічні риси), Δ_b (функціональні риси), Δ_c (аксіологічні риси), Δ_d (локативні риси), де n — вказує на ступінь проявленості ознаки у певному змінному спектрі. Спектр інформаційних трансформацій може бути окреслений за умови метафоричного переосмислення формули сили струму $I = U / R$, де «напруга» U вказує на різницю між «семантичними потенціалами» (відстань між протилежними семантичними ознаками, закодованими у ВФ одиниці); «спротив» R розглядається як набір семантичних модифікаторів, елементів мовного та екстралінгвального контексту, що призводять до профілювання певної ділянки концепту / ознаки (ознак) з ВФ одиниці, його інвертування або перетворення на ноематичний смисл. У свою чергу, «сила струму» $I = x_n$ виявляється показником ступеня прояву про-

фільованої ознаки одиниці, що призводить до реального перлокутивного ефекту при вживанні одиниці у дискурсивному фрагменті / комунікативній ситуації. Усі внутрішньо-системні взаємодії розглядаються у багатовимірній перспективі, аніж як традиційні ланцюжкові (синтагматичні) послідовності знаків і значень. Передовсім, ми ведемо мову про квантування вербальних сигналів та супутніх ментальних і електрохімічних структур, які породжують гнучкі (плинні, поточкові) номатичні смисли у межах динамічних координат, визначених надсистемою (універсальними законами природи) як $\Delta a_n :: \Delta b_n$ (ієрархічний план, структурований діалектичною опозицією «програми» та «ресурсів» існування НС), а також $\Delta c_n :: \Delta d_n$ (синергетичний план, який визначається очікуваними оцінками НС та її трансформаціями у змінних контекстах, у фізичному та ментальному просторах) (рис. 1а). «Очікувана конфігурація» НС, насправді, ніколи не постає точною масштабованою копією структури надсистеми. Взаємодії людей та колективів (етнічних, професійних, субкультурних та ін.), що супроводжуються явищами резонансу та інтерференції, породжують семантичні (відповідно, енергетичні) поля, які функціонують як атрактори або репелери й модифікують конфігурації НС і відповідних смислових кластерів (рис. 1б). У цьому контексті класичне уявлення про поле як векторне значення $\vec{E}(x,y,z,t)$, детерміноване просторово-кількісними параметрами, реалізованими у 3-D вимірі та змінюваними у часі (t), перетворюється на $\vec{E}(Mx,y,p,q,s,t)$ або $\vec{E}(Rx,y,p,q,s,t)$, де x — це жива істота / людина, y — об'єкт / артефакт, p — дія людини, q — дія об'єкту, s — простір, t — час, M — оператор «міфічний», R — оператор «реальний» [27], при чому x та y демонструють кластери профільованих ознак Δa_n , Δb_n , Δc_n , Δd_n . Таким чином, у кожному сегменті поля (МП, семіосфери, індивідуального концептуального простору etc.) мовні номінації НС акцентують контекстуально та історично релевантні кванти ознак.

(a) — модель ноематичного кванту;
 (b) — ноематичний квант як сегмент поля

IV. Для визначення квантової природи мовно-опосередкованих інформаційних полів ми використовуємо наступні аналогії та екстраполяції. Онтологічно будь-яке поле структурується навколо носія (ядра), у той час як його флуктуації визначаються сукупним впливом суб'єктів, що генерують хвилі. Так, на клітинному рівні поля породжуються незбалансованим хроматином [2]. Аналогічно, семантичні поля породжуються звуками, невірноваженими у динамічних процесах, пов'язаних із мовленням, або нейронними сигналами електрохімічної природи. Відповідно, ми ведемо мову про фізичну, матеріальну основу діалектичних атракторів, які впливають на формування національних лінгвокультур і моделювання альтернативних світів.

Відзначаючи хвильову природу знако-носіїв та ВФ мовних одиниць, останню ми асоціюємо з хвилеподібними нейронними процесами, пов'язаними з перцепцією, інтерпретацією та передачею інформації [14, с. 248–253]. Ми вважаємо, що інтерпретація мовних знаків з певними параметрами зовнішньої форми (знако-носіїв) вимагає інтерпретаційних засобів з подібними «налаштуваннями», а саме, генетично когерент-

ної вищої нервової діяльності, у якій використовуються ментальні кореляти еталонних знакових інтерпретант, що існують як типові комбінації амінокислот, способів проходження електричних сигналів у нервовій тканині і характеру сліду, який імпульси залишають у ній [14, с. 259–264]). Подальші аналогії стосуються здатності енергетичного потенціалу зовнішньої форми мовних знаків викликати очікувані біохімічні реакції (ланцюжки реакцій) при інтерпретації звукової та графічної форм мовних одиниць. Оскільки активні клітини живих систем є суб'єктами енергетичного обміну, відповідні продукти семіотичної та мовленнєво-комунікативної діяльності розглядаються як джерело потоків енергії, що резонують з полями нейронної природи та утворюють дифузні поля. Фізично-опосередковані енерго-інформаційні поля ми розглядаємо як основу «колективної свідомості», «колективного несвідомого», стереотипів, національної картини світу тощо. У цьому контексті зайвий раз наголосимо на бінарності природи семіосфери загалом, що є водночас акустично-хвильовою та ментально-польовою [11].

Ми також ведемо мову про енергію мовного знаку як мінімального набору ознак, реалізованих у морфо-фонемічних комплексах як хвилях зі специфічними амплітудами, частотами та силою. Подібний набір, здатний вносити зміни до колективного інформаційного поля, ми визначаємо як лінгвальний квант τ^l . У той час як лінгвальні кванти, розташовані у різних ділянках інформаційного поля, є плінно-динамічними й варіативними, квантові параметри «кодонів», що репрезентують елементи МП (концепти-міфологеми й міфологічні сценарії) проявляють подібність до солітонних хвиль: їхня структура динамічна, однак більш жорстка, що перетворює їх на мікро-матриці, які кантують інші вербальні та концептуальні одиниці [8].

V. Зазначена квантова природа вербальних і концептуальних явищ визначає каузативну, втім нелінійну логіку інформа-

ційних взаємодій. У межах М-логіки час (t) постає конвенційним маркером просторових (матеріальних) та енергетичних (квантових) трансформацій об'єкта. Ми також поділяємо думку стосовно «потокowego» характеру динамічного поступу інформаційного простору, який імплікує гіпер-алокіацію каузативних чинників у просторі а також нерелевантність темпоральної сегментації останнього. Таким чином, при застосуванні М-логіки одночасно доступною для аналізу виявляється уся «база даних» семіосфери, а результатами відповідного дослідження виявляються універсальні механізми інформаційних взаємодій та паралелі між мовними кодами. З іншого боку, М-логіка дозволяє розглянути контрарні інхоативні інформаційні кванти, на основі котрих відбувається категоризація / моделювання світу (концептуальні оксиморони типу ВПОРЯДКОВАНИЙ ХАОС, ЖИВА СМЕРТЬ, ТЕМНЕ СВІТЛО та ін.), а також хвилеподібний семіогенез як засіб і прояв когнітивних проєкцій множинних світів і реальностей.

VI. Варіативність трансформацій відкритих систем у просторах / світах різної етіології реалізується у так званих точках біфуркації. З позицій М-логіки будь-які системні трансформації розглядаються як енігматичні, адже вибір траєкторії поступу завжди виявляється контекстуальним і залежить від змінних наборів суб'єктивних і об'єктивних чинників, остаточна комбінація яких є невідомою до власне моменту трансформації. Загалом, енігматичні феномени (ЕФ) детерміновані імпліцитними зв'язками між системами та нечіткими (або прихованими) властивостями об'єктів, залучених до певних сценаріїв [9]. Змінний (нечіткий) і непередбачуваний характер очікуваних контурів інформаційних взаємодій, зумовлений ірраціональними (надсистемними, міфічними і тому невідомими) причинами, не дозволяє вписувати структури «майбутнього досвіду» до стереотипних жорстких систем координат, у яких постають тради-

ційні картини світу. Відповідно, ЕФ розглядається як, водночас, маркер ентропії системи та тригер її динамічних (гіпотетично, еволюційних) змін. З урахуванням універсальних законів подібності (фрактального розширення), причинності та циклічності розвитку, ми наголошуємо на енігматичності вектору поступу систем у будь-якому сегменті хронотопу, оскільки ця характеристика є надсистемним «налаштуванням за замовчанням» і фрактально копіюється на різних рівнях буття.

У контексті нежорсткої категоризації та впливу міфічних операторів на процеси комунікації та моделювання світів, трансформація вербально опосередкованого інформаційного кванту за участю ЕФ має такий вигляд:

$$\left. \begin{array}{l} \forall (\text{scen } n') \\ \text{IN } x (R/M) \sum a_n b_n c_n d_n \\ \text{trans}(\Delta\varepsilon / \text{MSa}_0\text{b}_0\text{c}_0\text{d}_0) \end{array} \right\}$$

OUT

$$\Delta x (R/M) \sum a_{n+1} b_{n+1} c_{n+1} d_{n+1}$$

$$\left. \begin{array}{l} \exists (\text{scen } \Delta n') \\ \text{IN } x (R/M) \sum a_{\gamma} b_{\gamma} c_{\gamma} d_{\gamma} \\ \text{trans} (\Delta\varepsilon / \text{MSa}_0\text{b}_0\text{c}_0\text{d}_0) \end{array} \right\}$$

OUT

$$\Delta x (R/M) \sum a_{\gamma+1} b_{\gamma+1} c_{\gamma+1} d_{\gamma+1}$$

— для будь-якого варіанту сценарію n' за участю реально-го або міфічного об'єкту x та вербалізованих даних стосовно його рис онтологічного (a), функціонального (b), локативно-темпорального (d) та аксіологічного (c) характеру, проявлених у ступені n , за умови наявності комплексу каузативних чинників (імпульсу, енергії $\Delta\varepsilon$) та впливу базових міфологічних операторів, які окреслюють прототипові властивості вказаного

об'єкта ($MSa_0b_0c_0d_0$), сценарій призводить до очікуваних трансформацій параметрів об'єкта $a_{n+1}b_{n+1}c_{n+1}d_{n+1}$ також існує непередбачуваний сценарій $\Delta(n')$, у якому задіяні нечіткі / невідомі дані на стадії «входу інформації» та відбувається неочікувана трансформація на стадії «виходу». Якщо відбувається позитивна адаптивна трансформація системи ($\text{scen } \Delta(n') = 1$), розгортається наступна квестова послідовність сценаріїв: $\text{scen } n' \rightarrow \text{scen } \Delta(n') \rightarrow \text{scen } n'+1$, де стани речей наближаються до очікуваних.

Якщо сценарій розгортається невдало через брак даних, погіршення параметричних властивостей об'єкта або неможливості досягнути бажаного результату, то, $\text{scen } n' \rightarrow \text{scen } \Delta(n') \rightarrow \text{scen } n'_{\infty}$, тобто, сценарій повторюється з урахуванням нових даних, або: $\text{scen } n' \rightarrow \text{scen } \Delta(n') \rightarrow \text{scen } -n'$, об'єкт знищується.

Оскільки об'єкт x не єдина «нечітка сутність», що бере участь у сценарії, ми припускаємо наявність практично необмеженої кількості варіацій сценарію. Ступінь варіювання параметрів об'єкта Δ значному мірою залежить від характеристик мовних знаків, що його вербалізують, передовсім, з огляду на можливість множинної інтерпретації їхньої семантики.

VII. Окрім флуктуацій, фундаментальною властивістю поступу відкритих систем є інвертовані послідовності флуктуацій. Зазвичай причиною інверсій є надлишковий рівень ентропії системи, викликаний надмірною кількістю незбалансованих ієрархічно неоднорідних складників, та відповідні адаптивні метаморфози, підпорядковані універсальним закономірностям поступу систем [1; 20]. М-логіка використовує міфологічний принцип «як згори — так і знизу», що дозволяє відстежити спільні риси у структурі систем при їхній реорганізації, причому увага фокусується на семантичних трансформаціях та переорієнтації смислів і відповідних смислових просторів. Прикладом масштабної культурно-релевантної інверсії є історична міграція МП з ядерного сегмента картин світу до периферії та у зворотному напрямку.

Загалом, ми розглядаємо інверсію як універсальний патерн функціонування мовного коду, квантування інформації та трансформацій, що розгортаються у вербально сконструйованих світах. При розгортанні інверсивних патернів у ході міфологічно-орієнтованої категоризації реалізуються такі семіотичні процедури:

$[SYSa^n b^n c^n d^n] \rightarrow [SYSa^{n(inv)} b^{n(inv)} c^{n(inv)} d^{n(inv)}] \rightarrow INV [SYSa^n b^n c^n d^n]$, що означає зміну одного або кількох базових параметрів системи у певному ступені. Типовими інверсіями є такі:

1) $[SYSa^n b^n c^n d^n] \rightarrow [SYSa^{-n} b^{-n} c^{-n} d^{-n}] \rightarrow [SYSa^n b^n c^n d^n]$ — в одного або кількох елементів системи розвивається контрарне значення, пор. кореляцію християнської вторинної міфології vs картини альтернативного / уявного світу, що віддзеркалює комплекс надсистемних переорієнтацій, які дають поштовх трансформаціям на нижчих рівнях організації світів.

2) $[SYSa^n b^n c^n d^n] \rightarrow [SYS A^{n(inv)} (b^n c^n d^n)] \rightarrow (A^n)[SYSa^n b^n c^n d^n]$ — один із системних параметрів перетворюється на «домінантний профіль», що призводить до специфічного (етнічного, професійного, субкультурного) забарвлення усєї системи, її смислового простору.

Якщо застосувати низку метафор з галузі IT, то інверсія як універсальний патерн дозволяє відкритим системам «перезавантажитись», повернутись до «початкових налаштувань», здійснити «де фрагментацію» або «апдейт конфігурації», коли попередні налаштування (накопичені смислові «надбудови») втрачають ефективність або перешкоджають адаптивному поступу системи. Адаптивні інверсії систем часто викликають трансформації їхніх полярних складників. Зокрема, маємо змогу відзначити паралельні процеси «де-міфологізації» симулякрів, нав'язуваних доміантними ідеологіями, та «ре-міфологізації» сучасної культури як пошуку еко-центричних моделей взаємодії людини і світу на основі реконструкції попереднього історичного досвіду людства. У наших досліджен-

нях враховується той факт, що інверсії можуть бути як проявом еволюції систем, так і наслідком маніпулятивних практик.

Дослідження мовних, мовленнєвих, культурних і ментальних феноменів з опорою на базові положення М-логіки дозволяють здійснити їхню міждисциплінарну інтерпретацію, орієнтовану на визначення універсалій різного рівня.

Зокрема, концепти аксіологічної сфери (рівень 6 застосованої універсологічної моделі) розглядаються як навігаційні маркери, що визначають контури динамічних і змінюваних траєкторій поступу відкритої системи (лінгвокультури, семіосфери, картини світу тощо), або фіксують її «найбільш вдалу конфігурацію». Ми розглядаємо цінність як відносну константу фізичної, інформаційної, ментальної, знакової природи, що у концептуалізованому вигляді постає регулятором системи, підтримує її гомеостаз та запобігає надмірному рівню ентропії або руйнуванню. У свою чергу, система визнає роль цінності як сприятливого для себе чинника та підтримує її. У випадку вихідної орієнтаційної похибки (рівень 7) як результату навмисно / випадково спричиненої хибної інверсії, або ж фундаментально контрарної природи системи, що суперечить «здоровому глузду» або звичним станам речей у світі, характеру «цінностей» можуть набувати не конвенційні або інвертовані конструкти, що у звичайних контекстах підпадають під категорію табу.

У разі функціонування системи у відповідності до орієнтирів рівня 6, вона перебуває у стані комфортного відносного балансу, який в антропних системах супроводжується комплексом позитивних емоцій (рівень 2). Такі емоції стимулюють стратегії креативної кооперації у міжгрупових взаємодіях (рівень 5) при розгортанні екзистенційно важливих сценаріїв, а забезпечення багатомірних взаємодій вимагає активізації когнітивної (ментальної) діяльності (рівень 3). Нарешті, у «точці переходу» на рівні 4, коли система (людина) набуває

достатнього досвіду буття і практичної діяльності на рівнях 1–3, отримує соціальне визнання та переорієнтовує свою діяльність з індивідуального на груповий і колективний плани. Переорієнтація відбувається при досягненні системою повноти свого прояву. У цьому випадку система рівня 7 сягає рівня 1 на принципово новому плані буття, за умови, що програма її розвитку є прогресивною (вихідний міф орієнтований на життя), а використані цінності відповідають універсальним законам взаємодії систем.

Отже, аксіологічні концепти дотичні до формування й трансформацій картин світу, а також до моделювання альтернативних світів на основі певного міфу:

$$(1) \text{ In WV (M) } |a;b;c;d| / \text{ WV (R) } |a';b';c';d'|$$

$$(2) \text{ If } c=1; c'=1$$

$$(3) \text{ then WV (M) } |a;b;c;d| \rightarrow \text{ WV (M) } |a+1; b+1; d+1| c \rightarrow \lim f (\text{WV (M)}) = \infty$$

$$(4) / \text{ WV (R) } |a';b';c';d'| \rightarrow \text{ WV (R) } |a'+1; b'+1; d'+1| c' \rightarrow \lim f (\text{WV (R)}) = \infty$$

$$(5) \text{ If } c = 0; c'=0$$

$$(6) \text{ then WV (M) } |a;b;c;d| \rightarrow \text{ WV (M) } |a-1; b-1; d-1| c \rightarrow \lim f (\text{WV (M)}) = 0$$

$$(7) / \text{ WV (R) } |a'; b'; c'; d'| \rightarrow \text{ WV (R) } |a'-1; b'-1; d'-1| c' \rightarrow \lim f (\text{WV (R)}) = 0$$

А саме: (1) у міфічному світі WV (M) з отнологічними (a), функцій ними (b), аксіологічними (c) й темпорально-локативними параметрами, або у реальному світі WV (R) з відповідними параметрами $|a';b';c';d'|$, (2) якщо активовані аксіологічні концепти c / c' є сприятливими для системи, (3) тоді у послідовності квестових сценаріїв, орієнтованих на досягнення бажаних станів речей, кожен з параметрів світу адаптується до змін або покращується, при цьому статус аксіологічного концепту c як конфігуративного оператора закріплюється і підвищується; міфічний світ WV (M) розвивається як сис-

тема, здатна до самопідтримки й саморегуляції у практично необмеженій кількості варіацій поступу; (4) це ж твердження істинне для реального світу $WV (R)$; (5) якщо активована цінність s / s' є шкідливою для системи, (6) то при розгортанні вказаних сценаріїв усі параметри світу $WV (M)$ погіршуються, а «анти-цінність» s функціонує як фальшивий оператор, вплив якого поступово призводить до занепаду світу (його знищення або перетворення на ресурсну базу для домінуючого паразитичного супер-світу); (7) це ж твердження істинне для реального світу $WV (R)$.

Окрім універсальних (абстрактних, системо-підтримуючих) цінностей існують і етноспецифічні. Вони керуютьбуттям певних лінгвоспільнот, впливають на категоризацію світу їхніми представниками та можуть оцінюватись як «анти-цінності» членами сусідніх спільнот або мешканців альтернативних (міфічних) світів. Оскільки концепт у статусі цінності визнається у межах усієї спільноти, його зміст не переосмислюється і не піддається сумніву, що перетворює їх на ірраціональні категоризаційні оператори, подібні до складників міфологічного простору. Відповідно, концепти-цінності формують смислові атрактори, які окреслюють траєкторії сценаріїв у флуктуаціях картин світу. У свою чергу, «анти-цінності», що репрезентують аксіологію контрарно орієнтованих світів (систем), утворюють мережу репелерів, що перешкоджають флуктуаціям і розвитку системи, однак з огляду на стратегічні перспективи уможливають більш точне «налаштування» згаданих вище сценаріїв адаптивного поступу системи. Аналіз мовних одиниць, що вербалізують аксіологічні цінності у текстах «архаїчними» європейськими мовами, засвідчує, що у змісті низки концептів з різних концептосфер розвивається ціннісний компонент, а окремі виконують роль цінностей. Деякі з них входять до семантично протилежних кластерів, що свідчить на користь поліцентричності категоризаційних про-

цесів і узгоджуються з полісемантичною природою мовних знаків. Деякі концепти входять до різних кластерів сценаріїв і зберігають алюзивно-атрибутивний або алюзивно-каузативний зв'язок. Загалом, аксіологічні концепти як сфера мети у категоризаційних процесах співвідносяться з різними сферами джерела метафорично, метонімічно, алюзивно та за механізмом оксиморону. Ми виділяємо такі домени:

1. Вітальні / «анти-летальні» концепти (передовсім ЖИТТЯ), тобто, практично будь-який концепт, важливий для існування, збереження, розвитку системи: *Eldr er beztr // með ýta sonum // ok sólar sýn, // heilyndi sitt, // ef maðr hafa náir, // án við löst at lifa* «Вогонь дорогоцінний для синів людських та сяйво сонця; якщо твоє тіло здорове, тоді [й] здоров'я та бездоганне життя» [45, с. 68]; *Betra er lifðum // en sé ólifðum* «Краще бути живим, аніж мертвим» [45, с. 70]. Концептуалізовані особистісні якості (МУДРІСТЬ, РОЗСУДЛИВІСТЬ, РІШУЧІСТЬ), важливі для успішного перебігу значної кількості сценаріїв, набувають аксіологічних конотацій: *frod ond god* «мудрий і хоробрий» [39, с. 279], *modsefa manegum gecyðed, wig ond wisdom* «відомий силою розуму, звитягою та мудрістю» [39, с. 349–350], *frodan fyrnwitan* «мудрий порадник» [39, с. 2123], *Heima glaðr gumi // ok við gesti reifr, // sviðr skal um sig vera, // minnigr ok málugr, // ef hann vill margfróðr vera.* «Вдома будь веселим і привітним до гостей, втім зберігай розум; якщо хочеш бути знаним як мудрець — будь вправним у промовах» [45, с. 103], *fás er fróðum vant* «мудрий може зробити будь-що» [45, с. 107].

2. Оскільки СМЕРТЬ розглядається частіше як «кінцевий», аніж «перехідний» феномен, відповідні номінації викликають реакції захисного характеру, асоційовані з цінностями: *a Nave se ne бояхом ста яко Навь не іма сылы проте ны* «Нави ми не боїмося, вона не має сили проти нас над нами» [37, (7д) 59]. Власне СМЕРТЬ функціонує як аксіологічний концепт

при асоціації з концептами СЛАВА, ЧЕСТЬ, ВІЙНА: *Луце жъ бы потяту быти, неже полонену быти; а всядемъ, братіе, на свои брѣзья комони, да позримъ синего Дону* «Краще бути порубаним, ніж полоненим; тож сядьмо, браття, на наші борзі коні та подивимось на синій Дон» [38, с. 30].

3. Концепти, співвіднесені з СИЛОЮ, пов'язані зі сценаріями СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ: *Mære þeoden “mighty ruler”* [39, с. 129, с. 1598], *moncynnes mægenes strengest* «наймогутніший серед сильних» [39, с. 96, с. 789]), *Bú er betra, þótt lítit sé, halr er heima hverr* «Навіть якщо твій будинок малий, він твій і ти його господар» [45, с. 36]; ВІЙСЬКОВОЇ СФЕРИ: *fedewiges* «міць у ближньому двобої» [39, с. 2364], та імплікують зв'язок із САКРАЛЬНОЮ СФЕРОЮ: *Se bo slavihomъ boze nikoli же просяше ле же славіша сылоу іех* «славимо богів, однак ніколи не просимо; наша слава у їхній силі» [37, (24г) 320].

4. Концепти ОБ'ЄКТ / АРТЕФАКТ, СКАРБ та НАДЗВИЧАЙНИЙ ПРЕДМЕТ: *Ruptr rethwnt aghell // A ymtal am kyllle* «п'ять озброєних загонів рівні [за силою] моему ножу» [40, с. 215–216], *wigena weorðmynd, þæt wæs wæpna cyst* «честь воїна, неперевершена зброя» [39, с. 1558–1559], *maðfum byred* «дорогоцінна річ» [39, 2055], *þe mec giðwinum* «друг воїна» [39, с. 2734], *mid eldum Eanmundes laf* «давнім спадком Еамунда» [39, с. 2611], *dyre iren* «цінне залізо» [39, с. 2050], *dyre swyrd* «дорогий меч» [39, с. 3048], *Vápnunum sínum // skal-a maðr velli á // feti ganga framar* «Від своєї зброї чоловік не повинен відходити далеко» [45, с. 38]. Оскільки військова діяльність виявляється базовою у людських колективах різних періодів існування, відповідні артефакти набувають аксіологічних рис навіть при осмисленні й вербалізації САКРАЛЬНОЇ СФЕРИ, що свідчить на користь думки щодо існування САКРАЛЬНОЇ та ЛЮДСЬКОЇ сфер як фрактальних систем-копій: *Of vápnunum sínum dáma // ok um vígrisni sína // sigtíva synir* «Про свою зброю та свою звитягу в битвах ведуть мову боги» [46, с. 2].

ПРЕДМЕТИ з різноманітними властивостями (ефективні у соціальних практиках матеріальні ресурси) є складниками під-сценаріїв РОЗПОДІЛ і ДАРУВАННЯ. Обидва є фокусними для ієрархічних соціальних відносин у європейських суспільствах раннього середньовіччя: їхнє розгортання передбачає «активацію» концептів ВИНАГОРОДА і ЩЕДРИСТЬ, традиційно асоційованих із концептом ВОЛОДАР: *A geissont gyfarws nys deubi. // Heb gyfreith heb reith heb rodi* «і вони шукали неіснуючу винагороду без закону, без справедливості, без дарування» [47, с. 98–99], *sinþego ond swyrdgifu* «скарб і меч як дарунок» [39, 2884], *taððum to gemyndum* «скарби на згадку» [39, с. 3016], *feohgyfte* «коштовні дари» [39, с. 21, с. 1089, с. 1025], *lacum teodan* «королівський дарунок» [39, с. 43], *Vápnun ok váðum // skulu vinir gleðjask; // þat er á sjálfum sýnst; // viðrgefendr ok endrgefendr // erusk lengst vinir, // ef þat bíðr at verða vel* «Зброю та одяг даруй друзям — це тішить їхній погляд; коли роздаєш дарунки, ти зміцнюєш дружбу, якщо так судилося» [45, с. 41].

5. Абстрактні поняття як власне ЦІННОСТІ, що стосуються соціального статусу й суспільних відносин: *Ahte ic fela wintra folgað tilne, // holdne hlaforð* «Багато років був я володарем» [41, с. 38], особистих якостей і моделей поведінки, наприклад, ВІДДАНОСТІ: *leode gelæsten* «віддані люди» [39, с. 24], *Eotena treowe* «відданий велетням» [39, с. 1072], *holdne hige* «вірне серце» [39, с. 267], *eorl oþrum getrywe* «яри віддані одне одному» [39, с. 1228–1229], *drihtscype dreogan* «поводились віддано» [39, с. 1470], *ðu me a wære wære forðgewitenum* «будеш вірний слову честі» [39, с. 1478–1479], *ond sið oft gelæste* «виявився відданим» [39, с. 2500], *sibb* «відданість» [39, с. 1164, с. 2600]. ВІДДАНІСТЬ розглядається як поведінкова подель підсистеми, що розвивається у межах траєкторії поступу системи, детермінованої міфічними базовими операторами. Така модель зберігала резонансно-генеровані зв'язки між елементами системи, забезпечувала її функціонування і потивагу надмірно-

му рівню ентропії. Втім, у текстах віддзеркалено практики, спрямовані на «прагматичний баланс» між ВІДДАНІСТЮ і ХИТРОЩАМИ, що засвідчують ситуативне домінування індивідуальних мотивів, орієнтованих на збереження життя або на власні інтереси, при прийнятті рішень або в груповій діяльності: *Vin sínurum // skal maðr vinr vera // ok gjalda gjöf við gjöf; // hlátr við hlátri // skyli höldar taka // en lausung við lygi*. «Треба бути другом для друга і дарувати дари за дарунки, сміх за сміх і обман за брехню» [45, с. 42].

Серед подібних концептів відзначимо також СЛАВУ / РЕПУТАЦІЮ / ЧЕСТЬ: *Beowulf wæs breme; blæd wide sprang* «беовульф був відомий; його слава ширилась далеко» [39, с. 18], *Arscyldinga* «чесні Скільдінги» [39, с. 464, с. 1710], *widscudne man* «скрізь відомий чоловік» [39, с. 1489], *tireadigum menn* «відомі люди» [39, с. 2189], *mæra maga Ecgðeowes* «шанований спакоємець Екхтеова» [39, с. 2587], *mæra maga Healfdenes* «шанований спакоємець Халфдана» [39, с. 1474], *tirfæst* «славетний» [39, с. 922], *blædagande* «ославлені» [39, с. 1013]; *æpelingas ellen* «слава принца» [39, с. 3], *eorlas on elne* «відомі ярли» [39, с. 2816], *lofdædum sceal ... man geþeon* «гучними вчинками... муж прославиться» [39, с. 24–25]. Соціальне визнання забезпечувало людині належне «енергетичне поле» і ресурсну базу для виживання у групі, у той час як втрата соціального статусу і перетворення на ЛЮДИНУ ПОЗА ЗАКОНОМ виявлялось критичним у сенсі відсутності резонансної підтримки системи: *svá er maðr, // sá er manngi ann. // Hvat skal hann lengi lifa?* «людина, яку ніхто не любить — навіщо їй жити?» [45, с. 50].

6. Концепт ПРОСТІР та інші просторові концепти, що стосуються локацій, важливих для розгортання сценаріїв за участю людини. Зокрема, вдале розгортання КВЕСТУ за участю індивіда з набором відповідних якостей у відповідному просторі дозволяє здійснити позитивні зміни у структурі самого фізичного локусу: *Am gwiw gwiw am gwmyd. // Am geissant deu*

geluyd. Am kaer kerindan kerindyd «Завдяки гідним у цих долинах буде честь, оскільки вони, два чарівники, шукають фортецю Кервіддан Керіндід» [47, с. 47–50].

7. Концепти ВІЙСЬКОВОЇ сфери, на зразок ПЕРЕМОГИ: *Ŷr hynny gwerinat*. «Верес, гарний і переможний» [40, с. 122], *кличеть и зоветь князи на побъду* [38, с. 56], *ту боляра, ... які порази годъ со Скотицем* «того боярина, що разом зі Скотичем переміг готів» [37, (46) 34]; ХОРОБРИСТЬ / ЗВИТЯГА: *Racdaw crynei nef allawr*. «Огірочник, звияжний воїн» [40, с. 127], *heaðoraesa* «хоробрий у битві» [39, с. 526], *gidrof* «хоробрий на війні» [39, с. 608], *Cyningbalde men* «звияжні чоловіки» [39, с. 1624], *þryðlic þegna hear* «загін хоробрих танів» [39, с. 400], *felamodigra, hægstaldra* «надзвичайно хоробрі озброєні воїни» [39, с. 1888–1889], *æðelum diore* «хороброму принцеві» [39, с. 1949], *til* «хоробрий» [39, с. 61], *gufmod grimmon* «войовничий і суворий» [39, с. 305]; *habbað eowre linda, hicgeaþ on ellen, winnað on orde, wesað onmode!* «Хапайте щити, озброюйтесь, бийтесь у перших лавах і будьте хоробрими!» [43, с. 11–12], *wolde dom gefeohtan* «бажав завоювати славу» [44, с. 130]; *Се о волинь иде опредех и бые врзе яко хоробриа есе*. «Про волинь згадують найперше, бо вони перемагають ворогів і є хоробрими» [37, (246) 7]. Оскільки військова діяльність була «прототиповою» для ранньосередньовічних спільнот (достатньо важливою, щоби фіксувати її перебіг і результати у текстах), саме вона була джерелом СЛАВИ / ВІДОМОСТІ: *Ealdorlangne / tir geslogon æt sæcce sweorda ecgum* «здобув вічну славу у битві своїм мечем» [42, с. 3–4], *eorlas arhwate* «славетні воїни» [42, с. 74], *wolde dom gefeohtan* «прагнули завоювати славу» [44, с. 129], *Beowulfe wearð gidhred gyfeþe* «Беовульфіві була дарована слава у битві» [39, с. 819], *Матер сва слава пошеть ны спіевате вытежнестве на вразе* «Мати-слава обрала нас аби співати про перемоги над ворогами» [37, (24в) 7], *blædfæstne beorn* «славний воїн» [39, с. 1299], *eorlas arhwate*

«відомі воїни» [42, с. 73], *fyrðwyrðe man* «пославлені на війні» [39, с. 1316], *ellenrofum* «славні у битві» [39, с. 1787], *sigerof kyning* «король прославлений у битві» [39, с. 619], *dædcene mon dome gewurþad, hæle hildedeor* «безстрашний, прославлений, герой хоробрий у битві» [39, с. 1645–1646], *hildedeor* «хоробрий у битві» [39, с. 312], *wiges weorðmynd* «честь битви» [39, с. 65], *ellenmærþum* «слава величного вчинку» [39, с. 828, с. 1471], *mid are* «з честю» [39, с. 2378], *hreð æt hilde* «слава у битві» [39, с. 2575], *heresped gyfen* «слава у битві була дарована» [39, с. 65], *mærþo* «слава» [39, с. 408, с. 504, с. 659, с. 857, с. 2134, с. 2640, с. 2645], *manna mæst mærða gefremede* «найвища слава поміж людей» [39, с. 2678], *mærða gemunde* «дух слави» [39, с. 2678), *gudhred* «військова слава» [39, с. 819], *Hreðsigora* «слава переможця» [39, с. 2583], *Deyr fé, // deyrja frændr, // deyr sjalfr it sama, // en orðstírr // deyr aldregi // hveim er sér góðan getr* «худоба гине і родичі гинуть, і сам ти помреш, хоч невідомою для смерті є гучна слава гідних вчинків» [45, с. 76], *at aldrei deyr: dómr um dauðan hvern* «що навіки безсмертне: це слава вчинку» [45, с. 77].

9. Концепти САКРАЛЬНОЇ СФЕРИ типу НАДЗВИЧАЙНОЇ СИЛИ або БОЖЕСТВА. Оскільки згадані вище концепти СЛАВА / РЕПУТАЦІЯ перебували у ядерній частині міфологізованих картин світу, вони алюзивно співвідносились з концептами САКРАЛЬНОЇ СФЕРИ (БОГ, ДОЛЯ, ВЕЗІННЯ тощо): *Sited sorgcearig, sælum bidæled* «Сидить зажурена людина, що втратила талан» [41, с. 28], *weorðmynda dæl* «частина слави... дар богів» [39, с. 1752], *domes ær deaþe* «слава чи смерть» [39, с. 1388], де *dom* асоціюється з «прихильною долею», пор. *dom* у різних контекстах [39, с. 1528, с. 2666, с. 954], *ic me ... dom gewyrce* «Я шукаю [я створюю] славному долі» [39, с. 1490–1491]. Водночас, певні «системні похибки» очікувались у випадку, коли доречні аксіологічні концепти не вписувались до сценарію, що призводило до дисбалансу системи: *Pegi þú,*

Óðinn, // þú kunnir aldregi //deila víg með verum «Мовчи, Одіне! Успіх у битві дарував ти несправедливо» [46, с. 22].

Як засвідчує аналіз мовних даних, аксіологічні концепти становлять «точку злиття» кластерів міфо-орієнтованих сценаріїв. Наприклад, СКАРБ (золото, незвичайний артефакт, надзвичайний предмет) одночасно входить до низки пов'язаних скриптів і сценаріїв:

(1) if $([P_1 |a;b;c;d|] \leftarrow [V_n / X00v]) + [X' |a';b';c';d'|] \text{ P } [P_2 |a_2;b_2;c_2;d_2|]$
[SCEN₁/s,t]

then

(2) $([P_1 |a;b;c;d|] \text{ IS } [P_1 |a+1;b+1;c+1;d+n|]) + [X_n + V_n / X00v] + \text{TRANS. } |a;b;c;d| > X00c = [P_1 |a;b;c;d|] + [X00|va;vb;vc;vd|] [s, t]$

(3) $[P_1 |a;b;c;d|] \text{ TRANS. } [X00|va;vb;vc;vd| - \text{SCEN}_2] > [P_3 |a_3;b_3;c_3;d_3|] = [P_1 |a+2;b+2;c+2;d+n|] + [P_3 |a_3+1;b_3+1;c_3+1;d_3+n|] [s', t']$

тобто: (1) особа P_1 (воїн, герой, вождь, король) з набором характеристик $|a;b;c;d|$, мотивований змістом аксіологічного концепту V , проявленого у ступені n у певному контексті, або зі смисловим аксіологічним навантаженням (v) об'єкту $X00$ (СКАРБУ), використовує знаряддя X' з характеристиками $|a';b';c';d'|$, щоб вчинити дещо на адресу особи P_2 (супротивника в конфлікті) при розгортанні сценарію SCEN₁ (війна, битва) у певному часо-просторі $[s,t]$. (2) Якості P_1 покращуються ($|a+1;b+1;c+1;d+n|$), P_1 здобуває СКАРБ або бажану репутацію. Після цього P_1 передає частину своїх якостей об'єкту (міфологічні уявлення про контактну магію як різновид енерго-інформаційного обміну) та перетворює його на $[X00|va;vb;vc;vd|]$. (3) P_1 передає об'єкт $X00|va;vb;vc;vd|$ особі $P_3|a_3;b_3;c_3;d_3|$ (підданому, союзнику, партнеру по квесту) у сценарії ВІНАГОРОДА ВІДДАНОСТІ (SCEN₂) у часо-просторовому контексті $[s',t']$ та передає свої якості особі P_3 (міфологічні уявлення про КОРОЛЯ як «прототипового представника категорії», наближеного до САКРАЛЬНОЇ СФЕРИ, здатного

транслявати «сакральну програму» надсистеми до підсистем «земного виміру»). У результаті SCEN₂ особи P₁ та P₃ покращують власні якості та зміцнюють резонансно-сформоване і регульоване ціннісними концептами енергетичне поле лінгвоспільноти (етносу, нації тощо).

Таким чином, ми ведемо мову про постійний «потоківий» синтез смислів ноематичного характеру, що розгортається в інформаційному просторі певної лінгвоспільноти. Ці смисли як наслідок обробки вхідних сигналів і зіставлення результатів первинного осмислення з попереднім концептуалізованим досвідом ґрунтуються на аксіоматичних міфологічних базових операторах та визначають траєкторії подальших категоризаційних процедур, специфіку практичної діяльності та особливості поведінкових і комунікативних моделей. Зокрема, семантика номінативних одиниць європейських мов архаїчних періодів на позначення об'єктів з різних сфер буття та низки абстрактних понять демонструє універсальні закономірності розвитку ціннісного компоненту в її структурі. Власне концепти аксіологічної сфери постають «контейнерами» мікро-міфів, що створюють смислову навігаційну матрицю для суб'єктів певної лінгвокультури. Універсологічно орієнтований підхід до аналізу явищ мови та мовлення, який ми визначаємо як «М-логіку», дозволяє проводити широкі аналогії при розгляді функціонування відкритих систем різної етіології, враховує динаміку, відносність і суб'єктивність мовних феноменів, а також уможливорює прогнозування станів речей у модельованих альтернативних світах, розбудованих на основі вторинних міфів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гандзюра В. П. Концепція шкодочинності в екології / В. П. Гандзюра, В. В. Грубінко. — К. — Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2008. — 144 с.
2. Гурвич А. Г. Теория биологического поля / А. Г. Гурвич. — М. : Советская наука, 1944. — 156 с.

3. Клименюк А. Синергетические архетипы саморазвития личности и социально—исторических процессов / Александр Клименюк // *Україна—Європа—Світ: Міжнародний збірник наукових праць.* — Серія : Історія, міжнародні відносини. — Вип. 3. — Тернопіль : Вид-во ТНПУ імені В. Гнатюка, 2009. — С. 117–133.
4. Клименюк А. В. Модели концептосферы и механизмов когнитивного мышления индивида / А. В. Клименюк // *Наукові записки.* — Вип. 81 (3). — Серія: Філологічні науки (мовознавство) : У 4 ч. — Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2009. — С. 88–104.
5. Клименюк А. В. Знание, познание, когниция: Монографія / А. В. Клименюк. — Тернополь : Підручники і посібники, 2010. — 304 с.
6. Колесник О. С. Лінгвосеміотика міфологічного простору: дис. ... докт. філол. наук : 10.02.15 / О. С. Колесник; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. — Київ, 2012. — 548 с.
7. Колесник О. С. Від міфосеміотики до нео-антропоцентризму у лінгвістиці / Олександр Колесник // *Наукові записки.* — Серія : Філологічні науки (мовознавство). — Вип. 137. — Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка. — 2015. — С. 435–440.
8. Колесник О. С. Міфологічно орієнтований семіозис в аспекті квантової лінгвістики / О. С. Колесник // *Науковий вісник Чернівецького університету.* — Вип. 740–741. — *Германська філологія.* — Чернівці : Видавничий дім «РОДОВІД», 2015. — С. 80–85.
9. Колесник О. С. Енігматичні феномени в аспекті міфологічно орієнтованого семіозису // *Науковий вісник Чернівецького університету.* — Вип. 751. — *Германська філологія.* — Чернівці : ЧНУ ім. Ю. Федьковича, 2015. — С. 191–203.
10. Колесник О. С. Інверсивні процеси у поступі відкритих систем: мова, міф, культура // *Studia Philologica (філологічні студії).* — Вип. 5. — К. : Київ. Ун-т ум. Б. Грінченка, 2015. — С. 9–16.
11. Колесник О. С. «Нечіткі сутності» в міфологічному просторі: лінгвосеміотичний та універсологічний контури // *Наукові записки.* — Вип. 146. — Серія : Філологічні науки. — Кіровоград : Видавець Лисенко В. Ф., 2016. — С. 16–22.
12. Колесник О. С. Універсальні закономірності поступу відкритих систем : мова, міф, культура // *Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики.* — № 1–2 (11–12). — Чернівці : Видавничий дім «Родовід», 2016. — С. 292–298.
13. Колесник О. С. Мова та міф у вимірі міждисциплінарних студій : Монографія / О. С. Колесник. — Чернівці : Десна-Поліграф, 2016. — 240 с.
14. Концепции современного естествознания / В. В. Горбачев. — М. : ООО «Изд. дом «ОНИКС XXI век»; ООО «Изд-во «Мир и Образование», 2003. — 592 с.

15. Курдюмов С. П. Структуры будущего: синергетика как методологическая основа футурологии / С. П. Курдюмов, Е. Н. Князева // Синергетическая парадигма. Нелинейное мышление в науке и искусстве. — М. : Прогресс-Традиция, 2002. — 496 с.
16. Леви-Брюль Л. Первобытное мышление / Л. Леви-Брюль; [Пер. с франц.]. — М. : Атеист, 1930. — 340 с.
17. Лосев А. Ф. Диалектика мифа / А. Ф. Лосев. — М. : Правда, 1990. — 560 с.
18. Манакін В. М. До питання про універсальні смисли в семантиці слів / В.М. Манакін // Проблеми зіставної семантики. — Вип. 8. — К. : КНЛУ. — 2007. — С. 3–8.
19. Налимов В. В. Спонтанность сознания. Вероятностная теория смыслов и смысловая архитектура личности / В. В. Налимов. — М. : Наука, 1989. — 287 с.
20. Поляков В. А. Инверсология / В. А. Поляков, М. А. Колесник. — Кировоград : Полиграф-Сервис, 2015. — 112 с.
21. Хакен Г. Синергетика. Иерархии неустойчивостей в самоорганизующихся системах и устройствах / Г. Хакен. — М. : Мир, 1985. — 420 с.
22. Шредер М. Фракталы, хаос, степенные законы / М. Шредер. — Ижевск : НИЦ «Регулярная и хаотическая динамика», 2001. — 528 с.
23. Щур Г. С. Теории поля в лингвистике. — М. : Наука, 1974. — 256 с.
24. Fundamentals of Fuzzy Sets / Dubuis Didier, Prade Henri, eds. — New York : Springer Science+Business Media, 2000. — 650 p.
25. Gadamer H.-G. Wahrheit und Methode: Grundzüge einer philosophischen Hermeneutik / Hans-Georg Gadamer. — Tübingen : Mohr, 1965. — 524 S.
26. Gödel, K. A Remark about the Relationship Between Relativity Theory and Idealistic Philosophy / Gödel, K. A // Albert Einstein, Philosopher-Scientist; [Ed. by Paul Arthur Schilpp]. — Library of living Philosophers. — Vol. VII. — Open Court Publ. — 1949. — P. 557–562.
27. Griffin M. An Expanded, Narrative Algebra for Mythic Spacetime / Michael Griffin // Journal of Literary Semantics. — 2001. — №2. — Vol. 30. — P. 71–82.
28. Hintikka J. Knowledge and belief : an introduction to the logic of the two notions / J. Hintikka. — Ithaca : Cornell University press, 1962. — 172 p.
29. Hintikka J. Die Intentionen der Intentionalität. / J. Hintikka // Semantik und Ontologie. — Göttingen, 1975. — S. 65–95.
30. Hintikka J. Exploring possible worlds / J. Hintikka // Possible worlds in humanities, arts and sciences : Proceedings of Nobel Symposium 65. — Berlin : Mouton de Gruyter. — 1989. — P. 52–73.
31. Iser W. The Fictive and the Imaginary: Charting Literary Anthropology / W. Iser. — Baltimore, L. : The John Hopkins University Press, 1993. — 342 p.

32. Kirk G. S. Myth: Its meaning and functions in ancient and other cultures / G. S. Kirk. — Cambridge, 1970. — 807 p.
33. Kolesnyk. O.S. Verbal Modelling of Alternative Worlds from the Standpoint of the Myth-Oriented Semiosis Theory / Oleksandr Kolesnyk // Kalba ir kontekstai. — Vol VII (1). — Part 1. — Vilnius: Lietuvos edukologijos universitetas, Lietuvos edukologijos universiteto leidykla, 2016. — P. 248–255.
34. Lohndal T. More on Scope Illusion / Terje Lohndal // Journal of Semantics. — 2010. — Vol. 27. — № 3. — P. 399–407.
35. MacShane J. Cognitive development. An Introduction. Processing approach / J. MacShane. — Oxford : Oxford University Press, — 1991. — 378 p.
36. Zadeh L.A. A fuzzy-set-theoretic interpretation of linguistic hedges / Lotfi Zadeh // Journal of Cybernetics. — 1972. — № 2. P. 4–34.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

37. Велесова книга: Легенди. Міти. Думи. / Загальна редакція В. Довгича. — К. : Індоевропа. — 1995. — 316 с.
38. Слово о плъку игоревѣ, игоря, сына святъслава, внука ольгова. Злато слово. Век XII. — Москва : Молодая гвардия, 1986. — С. 27–75.
39. Beowulf [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.sacred-texts.com/neu/ascp/a04_01.htm
40. Cad Godeu [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.maryjones.us/ctexts/t08w.html>
41. Deor [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.sacred-texts.com/neu/ascp/a03_20.htm
42. The Battle of Brunanburh [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.sacred-texts.com/neu/ascp/a10_01.htm
43. The Battle of Finnesburh [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.sacred-texts.com/neu/ascp/a07.htm>
44. The Battle of Maldon [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.sacred-texts.com/neu/ascp/a09.htm>
45. Havamál [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://etext.old.no/Bugge/havamal.html>
46. Lokasenna [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://etext.old.no/Bugge/lokasenn.html>
47. Prif Gyfarch [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.maryjones.us/ctexts/t01w.html>